

บรรณานุกรม

หนังสือ

ก๊อ สวัสดิทานิชย์, วิธีสอนอ่านในชั้นประถม. พระนคร : แผนกการพิมพ์โรงเรียนการช่างวุฒิศึกษา,

๒๔๔๔.

..... "แนวการสอนภาษาไทย" ใน คู่มือภาษาไทย เอกสารนิเทศการศึกษา กรมการ-
ฝึกหัดครู, ๒๔๑๔.

กาญจนาคพันธุ์. เมื่อวานนี้. พิมพ์ครั้งที่ ๑ กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เรื่องศิลป์, ๒๔๑๔.

กวีจรรยาโรจน์, หลวง. ประวัติการศึกษาับประวัติลัทธิการศึกษาแห่งประเทศไทย พระนคร :
ไทยวัฒนาพานิช, ๒๔๐๐.

กิตยวดี บุญซื่อ. "กลุ่มทักษะภาษาไทย" ใน หลักสูตรประถมศึกษา ๒๔๒๑ ทฤษฎีและแนวปฏิบัติ.

สมิตร คุณานุกร, บรรณาธิการ. กรุงเทพฯ: สารมวลชน, ๒๔๒๐.

กฤษณา สินไชย. ความเป็นมาของแบบเรียนไทย. กรุงเทพฯ: จงเจริญการพิมพ์, ๒๔๒๐.

..... บรรณานุกรมแบบหัดอ่าน กข. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๔๑๗.

กลุ่มวิทยาลัยครูภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะวิชาครูศาสตร์.

ศึกษา ๒๓๑ วิธีสอนวิชาทักษะ (ภาษาไทย). อุตรธานี : โรงพิมพ์สามัคคี, ๒๔๒๒.

กำจัด. แบบสอนอ่าน กข กกา และวิธีสอน. พระนคร : โรงพิมพ์อักษรนิติ, ๒๔๔๔.

จดหมายเหตุแห่งชาติ, กอง. พิมพ์เรื่องราวงาน กรมศึกษาธิการ ร.ศ. ๑๑๗ เบ็ดเสร็จกระทรวง

ศึกษาธิการ ๔๒-๗๐ ร.ศ. ๑๑๗-๑๑๘ เล่ม ๔ พิมพ์ ศ. ๑/๕๓

..... พิมพ์เรื่อง รายงานการสอนไล่นักเรียนหนังสือไทย ปี ๑๑๘ เบ็ดเสร็จกระทรวงศึกษาธิการ

๔๒-๗๐ ร.ศ. ๑๑๗-๑๑๘ เล่ม ๔ พิมพ์ ๑/๖๐

จัดงานฉลองวันเฉลิมถวัลยราชสมบัติครบ ๑๐๐ ปี ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว,

คณะกรรมการ. เอกสารเรื่อง จัดการศึกษาในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า-

เจ้าอยู่หัว. พระนคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๔๑๑.

ชัย เรืองศิลป์. ประวัติสังคมไทยโบราณก่อนศตวรรษ ๒๕. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์พิชิต,

๒๔๒๓.

ดวงเดือน พิศาลบุตร. ประวัติการศึกษาไทย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์และทำปกเจริญผล,

๒๔๒๐.

ดร. กิจวิฑูร, หลวง. แบบเรียนชั้นประถมศึกษา ภาคต้น. พิมพ์ครั้งที่ ๑. พระนคร : ไทยวัฒนา-

พานิช, ๒๔๔๔.

คำรงราชานุภาพ, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยา. ความทรงจำ อนุรี : โรงพิมพ์

รุ่งวัฒนา, ๒๔๑๔.

ทิพย์วาณี สนิทวงศ์. เมื่อคุณตาคุณยายยังเด็ก. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์อักษรสัมพันธ์, ๒๕๒๐.

อนุ บุญรัตพันธ์. นวัตกรรมการสอนภาษาไทย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์-

ดุสิต, ๒๕๑๔.

ธรรมการ, กระทรวง. ประมวลศึกษาภาค ๒ หลักสูตรชั้นประถมศึกษาของกระทรวงธรรมการ

พ.ศ. ๒๔๔๐. พระนคร : โรงเรียนช่างพิมพ์วัดสังเวช, ๒๔๔๐.

. หนังสืออ่านแบบเรียนเร็วเล่ม ๑. พระนคร : ศึกษาพิมพ์การ, ๑๑๐.

ธรรมศักดิ์มนตรี, เจ้าพระยา. แบบเรียนใหม่ เล่ม ๑ ภาค ๑. พิมพ์ครั้งที่ ๘. พระนคร :

โรงเรียนช่างพิมพ์, ๒๔๔๑.

นารัตน์ วัฒนะนนท์ และคนอื่น ๆ. "กลวิธีการสอนเขียน" รายงานการสอนศิลปภาษาสำหรับชั้น

ประถมศึกษา ภาควิชาประถมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ภาคต้น

ปีการศึกษา ๒๔๒๒. (เอกสารจัดโรเนียว).

นิพนธ์ สุขสวัสดิ์. ว่าด้วยเรื่องแบบเรียนภาษาไทย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์พิชิต,

๒๔๒๑.

ดิเรก นวมารค, สุคนธ์ วังพิตรา, ประวัติวรรณคดีเล่ม ๑ พิมพ์ครั้งที่ ๓. กทม. : สำนักพิมพ์
อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๒๒ .

แนบ อิศรางกูร ณ อยุธยา, รองอำมาตย์โท. แบบเรียนทันสมัย. พระนคร : โรงพิมพ์อักษรนิติ
บางขุนพรหม, ๒๔๗๕.

บันลือ พุกกะวัน. อุปเทศการสอนภาษาไทยระดับประถมศึกษา แนวบูรณาการทางการสอน.
กรุงเทพมหานคร : บริษัทสำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๕๖.

บุญ อ่องละออ. แบบแรกเรียนก่อนที่ ๑ กข. พิมพ์ครั้งที่ ๓. พระนคร : โรงพิมพ์บำรุงนุกุลกิจ,
๒๕๖๗.

_____ . วิธีสอนของแบบแรกเรียน. พิมพ์ครั้งที่ ๑. พระนคร : มปท., ๒๕๖๒.

บุญถิ่น ชัดถาวร. "ข้อคิดเห็นในการสอนภาษาไทย" ในเอกสารนิเทศการศึกษา คู่มือวิชาภาษาไทย
เล่ม ๓. พระนคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๑๔.

บุญเหลือ เทพยสุวรรณ, มล. "ข้อสังเกตในการสอนวรรณคดีไทย" ใน คำบรรยายวิชาภาษาไทย.
พระนคร : มปท., ๒๕๑๔.

_____ . ภาษาไทยวิชาที่ถกสัม. พระนคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๑๔.

เบญจมา ศุภกะสิริ. หนังสือหัดอ่านเล่ม ๓. พิมพ์ครั้งที่ ๑. พระนคร : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช,
๒๕๐๓.

เบญจวรรณ สุทธราภูล. วิวัฒนาการของแบบเรียนไทย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย
รามคำแหง, ๒๕๒๓.

ประกอบ โขประการ. วิวัฒนาการของชนบทประเพณีไทย สมัยกรุงศรีอยุธยา รัตนโกสินทร์ ธนบุรี :
โรงพิมพ์เพชรสยาม, ๒๕๑๓.

ประกาศรี สิทอำไพ. วิธีสอนภาษาไทยในระดับมัธยมศึกษา. คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
๒๕๒๓. (เอกสารอัครสำเนา).

ปิ่น มาลากุล, มล. พลเอกมังกร พรหมโยธี กับการศึกษาสมัยพุทธศักราช ๒๔๙๑-๒๕๐๐. พระนคร:
โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๐๘.

_____ . การประถมศึกษา. พระนคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๔๑.

เปลื้อง ณ นคร. "ประวัติการศึกษาประเทศไทย" ใน หลวงสำเร็จวารรณกิจ. พระนคร:
โรงพิมพ์มิ่งมงคลการพิมพ์, ๒๕๑๕. (อนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพหลวงสำเร็จวารรณกิจ).

ผะอบ โปษะกฤษณะ. "สาวซ่ากรุง" ใน เกษม โปษะกฤษณะ. พระนคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์, ๒๕๑๔. (อนุสรณ์เนื่องในงานพระราชทานเพลิงศพ นายเกษม โปษะกฤษณะ).

ผดุงวิทยา เสริม, พระยา. แบบหัดอ่านหนังสือไทยภาคต้น. พระนคร : โรงพิมพ์กรมตำรวจ,
๒๕๓๑.

_____ . แบบหัดอ่าน กข กกา. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ศรีหงส์,
๒๕๓๖.

พ. เนตรรังษี. หมูนักเรียน พระนคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๑๔.

ไพศาล ศิลปศาสตร์, หลวง. เด็กเขอร์ด้วยวิธีสอนของโรงเรียนอาจารย์ ปี ๑๑๕. พระนคร :
โรงพิมพ์วารพหิทธิเจริญผล, ๒๕๓๔.

มหารรถพารามสมาคม. ประวัติการศึกษาของไทย. พระนคร : กำจายการพิมพ์, ๒๕๐๒.

(พิมพ์เนื่องในงานฉาบปกฉศพ คุณหญิงอาชญาจักร์ (แลโรจนริภาค) กับนางชุ่ม วโรทัย).

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, คณาจารย์ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์. การใช้ภาษาไทย.

เชียงใหม่ : โรงพิมพ์สวนปรุง, ๒๕๒๑.

- มาลีณี สาคริก. "การสัมภาษณ์พลเอกมังกร หม่อมโยธี เรื่องกิจการในหน้าที่เทศบาลและกระทรวง
ศึกษาธิการ" ใน ประเพณี วรรณะสาร. พระนคร : บริษัทชุมนุมช่าง (แผนกการพิมพ์),
๒๕๐๐. (พิมพ์เป็นธรรมเนียมราชการในงานพระราชทานเพลิงศพ นายประเพณี วรรณะสาร)
- ยิ่งศักดิ์ อิศรเสนา, มล. ประวัติเจ้าคุณพ่อ. พระนคร : โรงพิมพ์พระจันทร์, หน้า ๒๓.
[พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ เจ้าพระยาวางพงศพิพัฒน์ (มรว.เย็น อิศรเสนา)]
- ย้วน ทนนิเทศ. หลักวิธีสอนหนังสือไทยทางลัด. พิมพ์ครั้งที่ ๒. พระนคร : โรงพิมพ์สยาม-
พาณิชย์การ, ๒๔๗๖.
- ยุทธศึกษาทหารบก, กทม. สมุดค่าแกลงหลักสูตรกับคำชี้แจงวิธีสอนบางอย่าง. พระนคร :
โรงพิมพ์อักษรนิติ, ๒๔๕๕.
- วชิรญาณวโรรส, สมเด็จพระยา. การศึกษา. พระนคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย,
๒๕๑๔.
- วันเพ็ญ ประจำดี. วิธีสอนภาษาไทย. พระนคร : โรงพิมพ์บำรุงนุกุลกิจ, ๒๕๑๔.
- วิชาการ, กทม. ความเป็นมาของหลักสูตรสามัญศึกษา. เอกสารชุดพัฒนาการศึกษาอันดับ ๒.
พระนคร : โรงพิมพ์การศาสนา, มปป.
- วิฑูร โสภวงศ์. "แบบเรียนหนังสือไทยเบื้องต้นในรอบร้อยปีที่ผ่านมา," ใน สายอักษร
กรุงเทพมหานคร : มิตรนาการพิมพ์, ๒๕๑๖.
- วิภาชน์วิทยาลัย, อำมาตย์โท พระ. แบบหัดอ่านหนังสือไทยสำหรับชั้นประถมศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ ๗.
พระนคร : โรงพิมพ์อักษรนิติ, ๒๔๗๔.
- วิมลศิริ ร่วมสุข. การสอนภาษาไทย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สถานสงเคราะห์หญิงปากเกร็ด,
๒๕๒๒.

ศิลปากร, กรม. จินตตามณี เล่ม ๑-๒ กับบันทึกเรื่องหนังสือจินตตามณี. พิมพ์ครั้งที่ ๔. พระนคร :

โรงพิมพ์รุ่งวัฒนา, ๒๔๑๒.

ศรีสุนทรโวหาร, พระยา. ภาษาไทยของพระยาศรีสุนทรโวหาร. ธนบุรี : ป.พิศนาคะ, ๒๕๐๔.

ศึกษาธิการ, กรม. มูลปรกณ์ เล่ม ๑ มาตรา ก กา. พระนคร : ศึกษาพิมพ์การ, ๒๔๓๓.

• แบบเรียนเร็วสำหรับเรียนหนังสือไทย. พิมพ์ครั้งที่ ๔. พระนคร : ศึกษาพิมพ์การ,
๒๔๓๓.

• แบบเรียนเร็ว เล่ม ๑ สำหรับเรียนหนังสือไทย. พิมพ์ครั้งที่ ๑๐. พระนคร :
โรงพิมพ์รัฐบาล, ๒๔๓๔.

• หนังสือสอนอ่าน เล่ม ๒. พระนคร : โรงพิมพ์พิศาลบรรณินดี, ๒๔๓๔.

• แบบสอนอ่าน เล่ม ๓. พระนคร : โรงพิมพ์สรรพกิจยธนากร, ๒๔๓๔.

• หลักสูตรกรมศึกษาธิการ สำหรับสามัญศึกษา ชั้นประถมและมีธยม ร.ศ. ๑๒๔

หลักสูตรประถมศึกษาศำหรับสอบไล่ ประกาศนียบัตรประโยค ๑ (หนังสือถ่ายสำเนา
ที่มา : ห้องสมุดกรมวิชาการ).

ศึกษาธิการ, กระทรวง. ประมวลศึกษา อันเป็นที่รวบรวมกฎข้อบังคับระเบียบการของกระทรวง

ศึกษาธิการ ภาค ๒ หลักสูตร หลักสูตรสามัญศึกษา. พระนคร : มปท., ๒๔๖๔.

• ประมวลศึกษาพิเศษ อันเป็นที่รวบรวมกฎข้อบังคับระเบียบการของกระทรวงศึกษาธิการ
ภาค ๑ หัวข้อการสอนสำหรับประถมศึกษา. พระนคร : มปท., ๒๔๖๕.

• ประมวลศึกษาพิเศษ ภาค ๒ ระเบียบการสอบความรู้ฝึกเรียนแผนกประถมศึกษา
พ.ศ. ๒๔๖๕. พระนคร : มปท., ๒๔๖๕.

• ประวัติกระทรวงศึกษาธิการ ๒๔๓๔-๒๕๐๗. พระนคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๑๑.

ศึกษาธิการ, กระทรวง. หลักสูตรประถมศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. ๒๔๙๑. กรุงเทพฯ :

โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๔๙๑.

- ____. หลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. ๒๔๙๔. พระนคร โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๔๙๔.
- ____. หลักสูตรประโยคประถมศึกษาตอนต้น ๒๕๐๓. ธนบุรี : โรงเรียนการช่างวุฒศึกษา (แผนกการพิมพ์), ๒๕๐๓.
- ____. หลักสูตรประโยคประถมศึกษาตอนปลาย ๒๕๐๓. พระนคร : มปท., ๒๕๐๓.
- ____. แนวการใช้หลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช ๒๔๖๑. กรุงเทพมหานคร : เซ็นทรัล เอ็กเพรสการพิมพ์, ๒๕๒๑.
- ____. กรมวิชาการ. ความเป็นมาของหลักสูตรภาษาไทย. พระนคร : โรงพิมพ์การศาสนา, มปป.
- ____. กรมวิชาการ. คู่มือการสอนภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓ เล่ม ๒. กทม. : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๒๒.
- ____. กรมวิชาการ. หนังสือคู่มือครูชั้นประถมศึกษา เล่ม ๑ วิธีสอนอ่านเขียนภาษาไทย. พระนคร : กรุงเทพการพิมพ์, ๒๔๙๔.
- ____. กรมสามัญศึกษา. คู่มือสอนหนังสือสอนอ่านมาตรฐาน. พระนคร : โรงพิมพ์ข้างพิมพ์, ๒๔๙๔.
- ____. กรมสามัญศึกษา. รายงานการวิจัย สมรรถนะผลการจัดการศึกษาภาคบังคับ. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ศาสนา, ๒๕๒๐.

เสฐียรโกเศศ (นามแฝง). "การศึกษาของชาวบ้านในชีวิตชาวไทยสมัยก่อน." พระนคร : โรงพิมพ์เจริญธรรม, ๒๔๑๔.

- ____. "ชีวิตของชาววัด" ใน วัฒนธรรมและประเพณีต่าง ๆ ของไทย. พระนคร : โรงพิมพ์เจริญธรรม, ๒๔๑๔.

ศรีพรหมา กฤดากร, หม่อม. อัตชีวประวัติของหม่อมศรีพรหมา กฤดากร. กรุงเทพฯ :
เจริญวิทยการพิมพ์, ๒๕๒๑.

ศรีสุนทรโวหาร, พระยา. มูลบทบรรพกิจ แบบสอนหนังสือไทย. พระนคร : โรงพิมพ์ชวนพิมพ์,
๒๕๐๘.

สุจริต เทียรทอง และสายใจ อินทร์พรชัย. วิธีสอนภาษาไทยระดับมัธยมศึกษา. กรุงเทพมหานคร:
บริษัทสำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๓.

สุนทร ณ รัชย์. "เด็กวัดสามยุค" ใน ชีวิตไทยหลายรส. พระนคร : อักษรบริการ, ๒๕๐๓.

แสงทอง (นามแฝง). ภาษาและหนังสือ. พระนคร : โรงพิมพ์อักษรสัมพันธ์, ๒๕๐๔.

เสริมวิชาพูล, พระ. แบบหัดอ่านขั้นต้น (สอนโดยวิธีให้เด็กเก่าจูงเด็กใหม่). พิมพ์ครั้งที่ ๔.
พระนคร : โรงพิมพ์ศรีหงส์, ๒๕๓๗.

สมบัติ มหารศ. การประถมศึกษา (วิชาเอกและการศึกษา ๓๑๐). ขอนแก่น : โรงพิมพ์
พระธรรมวินัยโอสถ, ๒๕๑๘.

_____ . เอกสารการสอนภาษาไทยในโรงเรียนประถมศึกษา (เอกสารประกอบคำบรรยาย)
อัสสัมนา ๒๕๒๓.

สมโรจน์ สวัสดิกุล ณ อยุธยา, คุณหญิง. "ภาษาไทยเก็บตก" ใน ชุมนุมทางภาษาไทย กรุงเทพฯ:
กรุงเทพการพิมพ์, ๒๕๑๘.

อบรมสินทิบาล, ชาดชัย ศรีไสยเพชร. พื้นฐานการศึกษา ศึกษา ๑๑๑. กรุงเทพมหานคร :
โรงพิมพ์รุ่งเรืองรัตน์, ๒๕๒๒.

อนุমানราชน, พระยา. อัตชีวประวัติ พระยาอนุমানราชชน พระนคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัดศิwap, ๒๕๑๒. (พิมพ์โดยเสด็จพระราชกุศล ในงานพระราชทานเพลิงศพ พระยาอนุমানราชชน)

บทความ

จำนงค์ ทองประเสริฐ. "วัฒนธรรมในการใช้ภาษา" ประชาบาล. ๑๑ (ตุลาคม ๒๕๒๑) :

๗-๑๐.

ช. บุศราคัม "สอนภาษาพาสุนัข" มิตรครู, ๒๐ (๓๐ กันยายน ๒๕๒๑) : ๑๑-๑๓.

นิสิตปริญญาโท บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สาขาการสอนภาษาไทย. "ครูภาษาไทย
กับสังคมปัจจุบัน" วารสารครูศาสตร์. ๔ (มิถุนายน-กรกฎาคม, ๒๕๑๗) : ๓๕-๖๓.

ทิพย์วาณี สนิทวงศ์. "เมื่อคุณตาคุณยายยังเด็ก" สตรีสารภาคพิเศษ สตรีสาร ๓๓ (มีนาคม,
๒๕๑๔) : หน้า ๑๔-๑๖, ๑๐.

เทพชู หับทอง. "สยามเมื่อวันวาน" ไทยรัฐ (๑๕ ธันวาคม ๒๕๒๓) : ๕.

บุญเสริม ฤทธาภิรมย์. "โครงสร้างวิชาภาษาไทยในหลักสูตรใหม่" มิตรครู. ๑๘ (ธันวาคม
๒๕๑๔) : ๒๕-๒๖, ๓๑-๓๒.

บุญเหลือ เทพสุวรรณ, มล. "ข้อสังเกตเกี่ยวกับการสอนภาษาในประเทศไทย" วารสาร มศว.
ปฐมวัน ๕ (กุมภาพันธ์ ๒๕๒๓) : ๑-๑๔.

ประยงค์ สุประพนธ์. "การสอนพูด" ประชาศึกษา. ๑๘ (มิถุนายน ๒๕๑๐) : ๖๓๒-๖๔๑.

_____ . "การสอนฟัง". ประชาศึกษา. ๑๘ (กรกฎาคม ๒๕๑๐) : ๗๐๕-๗๑๓.

เปลื้อง ณ นคร. "ข้อคิดในการสอนวรรณคดี" วิทยากร : ๒๘-๔๑.

พยุ่ง ภาณุโกมล. "ข้อคิดเกี่ยวกับการสอนวรรณคดีในชั้นประถม" ประชาศึกษา ๒๑ (พฤศจิกายน
๒๕๑๒) : ๑๔๘-๒๐๘.

รัชณี ศรีไพรวรรณ. "การสอนเรียงความ" ประชาศึกษา. ๒๘ (มกราคม ๒๕๒๐) : ๒๐-๒๓.

วงษ์ อมรศีลสวัสดิ์ "สอนหนังสือไทยแบบไทย" ประชาศึกษา. ๒๑ (ธันวาคม ๒๕๑๒) : ๒๗๖-๒๗๘.

ศบ. ๖๐๔. "การสอนภาษาไทยชั้นประถมศึกษาปีที่หนึ่ง" ประชาศึกษา, ๒๑ (มกราคม ๒๕๑๓) :

๓๔๔-๓๕๓.

ศิริกาญจน์ โกสุมภ์. "การสอนอ่านในชั้นประถมศึกษา" ประชาบาล, ๑๑ (ตุลาคม ๒๕๒๑) :

๒๑-๒๔.

สิทธิเดช จันทร์ศิริ. "ชั้นประถมศึกษาแห่งชาติ" วารสารสามัญศึกษา, ๖ (ตค. - พย. ๒๓) :

๖-๘.

สุเจตน์ อิงคะสุวภิรมย์, "เราจะสอนภาษาไทยอย่างไรดี" ประชาศึกษา, ๒๔ (มกราคม ๒๕๒๐)

๒๔-๓๑. ๗ (กุมภาพันธ์ ๒๕๒๐) : ๒๐-๒๒.

สุวิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์, "การสอนย่อความ" วิทยาสาร, ๑๔ (ธันวาคม ๒๕๑๖) : ๓๔-๓๖.

สุนันท์ สรลิริ. "ประวัติการศึกษาไทย" วารสารมิตรครู, ปีที่ ๒๑ ฉบับที่ ๒๐ ปีเศษหลัง

๒๑ (ตุลาคม ๒๕๒๕) : ๒๕-๒๗.

อัมพร สุขเกษม. "ไทยเก่าเล่าเรียน" ประชาศึกษา, ๒๖ (กรกฎาคม ๒๕๑๔) : ๓๓-๓๕.

เอกสารอื่น ๆ

ดวงพร เปรมโยธิน. "การศึกษาเกี่ยวกับการใช้วัสดุทัศนวัสดุประกอบการสอนภาษาไทยระดับ
ป.ปลาย โรงเรียนเทศบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ปีการศึกษา ๒๕๑๑." ปริญญานิพนธ์ ฃ
ศึกษามหาบัณฑิต วิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร, ๒๕๑๓.

ทริศักดิ์ ฉายาประทีป. "การสอนภาษาไทยในโรงเรียนประถมปลาย ในจังหวัดราชบุรี."

ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต วิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร, ๒๕๑๔.

ลัดดา สุวรรณกุล. "พัฒนาการของหลักสูตรประถมศึกษา และมัธยมศึกษาในประเทศไทย."

วิทยานิพนธ์ปริกคามหาบัณฑิต แผนกบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,

๒๕๑๘.

วสันต์ อติศัพท์. "ประวัตินวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษาในประเทศไทย." วิทยานิพนธ์
ปริญญาโทบัณฑิต ภาควิชาโสตทัศนศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๓.

วารุณี พลบูรณ์. "การศึกษาเกี่ยวกับการสอนวิชาทักษะทางภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาตอนต้น
โรงเรียนเทศบาลจังหวัดพระนคร." วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต วิทยาลัยวิชา-
การศึกษาประสานมิตร, ๒๕๑๓.

ศึกษาธิการ, กระทรวง. แถลงการณ์ของกระทรวงศึกษาธิการ เรื่องการสอนภาษาไทยแผนใหม่
ฉบับที่ ๑. พระนคร : กรุงเทพมหานครพิมพ์, ๒๕๐๑.

โสวัฒน์ โสภพล. "ปัญหาในการใช้แผนการสอนวิชาภาษาไทยของครูชั้นประถมศึกษาที่ ๑ ในจังหวัด-
บุรีรัมย์." วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต ภาควิชาประถมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์-
มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๒.

อมรรัตน์ สุวรรณ. "การวิเคราะห์ปัญหาในการใช้โสตทัศนอุปกรณ์ประกอบการสอนภาษาไทยแก่เด็ก
ไทยอิสลามในระดับประถมศึกษาตอนต้น." วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต แผนกวิชา
โสตทัศนศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๖.

สัมภาษณ์

กำชัย ทองหล่อ. สัมภาษณ์, ส, ๒๒ ธันวาคม ๒๕๒๓, ๑๕ มกราคม ๒๕๒๔.

จำนงค์ ทองประเสริฐ. ผู้อำนวยการกองศิลปกรรม. ราชบัณฑิตยสถาน สัมภาษณ์, ๑๖ ธันวาคม
๒๕๒๓.

ฉวีวรรณ จึงเจริญ. ศึกษานิเทศกรรมการฝึกหัดครู. สัมภาษณ์, ๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๒๓.

รุະปะนีย์ นาคทรพรพ. สัมภาษณ์, ๓๐ ธันวาคม ๒๕๒๓.

เต็มสิริ บุญยสิงห์. อาจารย์ประจำคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
สัมภาษณ์, ๑๗ มกราคม ๒๕๒๔.

เทพชู หีบทอง. สัมภาษณ์, ๑๗ ธันวาคม ๒๕๒๔.

ธนู บุคยรัตพันธ์. อาจารย์ภาควิชาภาษาไทย. วิทยาลัยครูจันทระเกษบ. สัมภาษณ์, ๒๑ มกราคม ๒๕๒๔.

บุษกเหลือ เทพยสุวรรณ, มล. สัมภาษณ์, ๗ ธันวาคม ๒๕๒๓.

เปลื้อง ณ นคร. สัมภาษณ์, ๑๖ ธันวาคม ๒๕๒๓.

รัชณี ศรีไพรวรรณ. ศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. สัมภาษณ์, ๑๒ ธันวาคม ๒๕๒๓.

สุเจตน์ อิงคะสุวณชัย. ศึกษานิเทศก์เขต ๓ พิษณุโลก. สัมภาษณ์, ๑๔ มกราคม ๒๕๒๔.

ฮัจจอร่า ชิวพันธ์. สัมภาษณ์, อาจารย์ประจำโรงเรียนสาธิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยฝ่ายประถมศึกษา

คำบรรยาย

กิติยวดี บุณย์ชื้อ. "กลุ่มวิชาทักษะภาษาไทย." บรรยาย ณ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕ มีนาคม ๒๕๒๔.

ภาษาอังกฤษ

Books

Fry, Edward B. Reading Instruction for Classroom and Clinic. USA : McGraw-Hill, 1972.

Hafner, Lawrence E. and Jolly, Hayden B. Patterns of Teaching Reading in the Elementary School. New York : The Macmillan Company, 1972.

Otto, Wayne, et al. How to Teach Reading. USA. : Addison-Wesley
Publishing Company, 1979.

Pohin, Dorothy. Teaching Elementary Language Arts. USA. : Holt,
Rinehart and Winston, 1975.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ก

ผู้ รรูกฤฤฤให้ล้บภษณ

๑. ก่ำชัย ทองหลอ
๒. จ่ำนงค้ ทองประเสริฐ ผู้อำนวยการกองคิลปกรรม ราชบ้ดลิตยสถณ
๓. ฉวีวรรม จิงเจริญ คีษณนิตศกั กรมการคิกค้คคร
๔. ศาสตรจากรย้ ฐปะนีย นาคททรรท
๕. รอกศาสตรจากรย้ เต็มสิริ บุนยสิงห์ อจกรย้ประจำคณะคีษณศาสตร
มหาวิตยาลัยศรินครนทรวิโรฒ ประสณนิต
๖. เทพชู ห้บทอง
๗. ธนุ บุนยรัตพันธ อจกรย้ประจำภควิษณภษณไทย วิษณลัยครจันทรเกษม
๘. มล.บุนยเหลือ เทพยสุวรรม
๙. เปล็อง ณ นคร
๑๐. ริชนิ ศรีโพรวรรณ คีษณนิตศกัส่ำนกอนคณะกรมการการประณ
คีษณแห่งชชาติ
๑๑. สุเจตน อังคะสุวณชัย คีษณนิตศกัเขต๗: พิษณุโลก
๑๒. ผู้ช้วยศาสตรจากรย้ อัจฉรฉา ชิวพันธ อจกรย้ประจำโรงเรยน
สาคิตจุฬาลงกรณมหาวิตยาลัย ฝ่ำยประณ.

ภาคผนวก ข.

หลักสูตรประโยคประถมศึกษา

สำหรับสอบไล่ประกาศนียบัตรประโยค ๑ ร.ศ.๑๓๔(พ.ศ.๒๔๕๕)

ชั้น ๑

วิชาหนังสือ

- (ก) อ่าน แบบเรียนเร็วเล่ม ๑ กับแบบสอนอ่านเล่ม ๑
- (ข) เขียน เขียนตัวบรรจงอย่างที่ใช้กระดาษดินสอ หรือ กระดาษชานอ้นก็ได้
เขียนระหว่างบรรทัดคู่กว้างครึ่งนิ้วฟุต
- (ค) อักษรวิธี เขียนตามคำบอก ยากเท่าหนังสืออ่าน
ศัพท์ ให้แปลศัพท์สามัญ ที่เห็นว่าควรจะสอนในชั้นนี้

วิชาภาษา

- (ก) คำถามคำตอบ ให้ดูหนังสือแล้วตอบคำถามอย่างง่าย ๆ แต่ต้องตอบให้เป็นประโยค
- (ข) ไวยากรณ์ แบบเรียนเร็วเล่ม ๓ แดบท ๑ ถึงบท ๑๔ ให้คิดทำแบบฝึกหัด หัด
นักเรียนให้เข้าใจจริง ๆ ด้วย

ชั้น ๒

วิชาหนังสือ

- (ก) อ่าน แบบสอนอ่านเล่ม ๒ จินตกระวีนิพนธ์ที่ง่ายพอสมควร
- (ข) เขียน เขียนตัวบรรจงระหว่างคู่บรรทัดคู่ขนานเล็กกว่าชั้น ๑ นิดหน่อย ใช้
กระดาษ ดินสอ
- (ค) อักษรวิธี เขียนตามคำบอกยากเท่าหนังสืออ่านกับแบบเรียนเร็วเล่ม ๒ ถึงบทที่ ๒๔
- (ง) ศัพท์ ให้แปลคำศัพท์สามัญเพิ่มเติมอีกพอสมควร

วิชาภาษา

- (ก) คำถามคำตอบ ให้ดูหนังสือแล้วตอบคำถามอย่างง่าย ๆ แต่ยากกว่าชั้น ๑ ต้องตอบเป็นประโยคด้วย
- (ข) ไวยากรณ์ แบบเรียนเร็วเล่ม ๓ ตั้งแต่บท ๑ ถึงบท ๒๔ กับให้ทำแบบฝึกหัดนอกตำราให้เข้าใจซึมดี

ชั้น ๓

วิชาหนังสือ

- (ก) อ่าน แบบสอนอ่านเล่ม ๓ กับพุทธจริยา จินตกรรมนิพนธ์
- (ข) เขียน เขียนตัวบรรจงเส้นหมึก ใช้กระดาษบรรทัดเดี่ยวยขนาดอักษรเสี้ยวนิ้วพูด
- (ค) อักษรวิธี เขียนตามคำบอกยากเท่าหนังสืออ่าน และแบบเรียนเร็วเล่ม ๒ จบ
- (ง) ศัพท์ ให้แปลศัพท์ที่ยากกว่าชั้น ๑, ๒

วิชาภาษา

- (ก) คำถามคำตอบ ให้ดูหนังสือความเรียง กับถามให้ตอบคำถามต่าง ๆ ด้วยเรื่องนั้น ๆ
- (ข) ไวยากรณ์ แบบเรียนเร็วเล่ม ๓ ตั้งแต่บท ๑ ถึงบท ๗๓ ให้ครูแต่งแบบฝึกหัดสอนนักเรียนจนเข้าใจดีทุกอย่าง
- (ค) แต่ง ให้แต่งจดหมายอย่างง่าย ๆ เช่น บุตรมีถึงบิดา นักเรียนถึงครู จากกระแสความที่บอกให้

ชั้น ๔

คือ สำหรับสอบไล่ประกาศนียบัตรประโยคหนึ่ง

วิชาหนังสือ

- (ก) อ่าน หนังสือความเรียงชัดเจน อักษร และถ้อยคำวรรคตอนถูกต้อง

- (ข) เขียน ลายมือหวัดบรรจง เส้นหมึก บนกระดาษมีบรรทัด เรียบ
- (ค) อักษรวิธี เขียนตามคำบอก รวบรวมหนังสือสามก๊ก อีเหนา สุภาสิตโลกนิติให้ถูก
- (ง) ศัพท์ ให้แปลคำศัพท์ที่ได้พบเห็นในหนังสืออ่าน และหนังสือที่บอกให้เขียนนั้น ๆ ให้ถูก

วิชาภาษา

- (ก) คำถามคำตอบ ให้ดูหนังสือประพันธ์ราวสังข์ทอง อีเหนา ให้ตอบข้อถามถูกต้องตามเรื่อง
- (ข) ไวยากรณ์ จะให้หาผู้ทำผิดกริยา ผู้ถูก และคำแต่งในประโยคสั้น ๆ และให้ชี้เหตุที่เกี่ยวข้องกันอย่างไรให้ถูก
- (ค) แต่ง ให้แต่งจดหมายจากกระแสดความที่ให้ และเขียนให้ถูกต้องด้วย และให้แต่งเรียงความอธิบายสั้น ๆ

ที่มา เอกสารถ่ายสำเนา ห้องสมุดกรมวิชาการ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ก.

ประมวลการสอนประถม ๑,๒ และ ๓

ภาษาไทย

พิมพ์ที่โรงพิมพ์กรมตำรา กระทรวงธรรมการ

ปากคลองบางลำพู จังหวัดพระนคร

(นำมาเฉพาะการสอนอ่าน ป. ๑-๓)

การสอนอ่าน

อ่านประถมปีที่ ๑

๑. ให้เรียนพยัญชนะ ๔๔ ตัว (หรือเว้นตัวที่ไม่ใคร่ได้ใช้เสียก่อน) สระไทย ๒๘ ตัว การสอนในขั้นต้นนี้ควรแบ่งสอนทีละน้อย ๆ ตัว และสอนสระกับพยัญชนะปนกันไปก็ได้ (ไม่จำเป็นว่าจะต้องสอนลำดับตามพยัญชนะหรือสระ จะสอนตัวไหนก่อนก็ได้) ดังหนังสือแบบหัดอ่าน ก ข ก กา)

๒. หัดแจกลูกแม่ ก กา ให้ครบทั้ง ๒๘ สระ ตามลำดับอักษร กลาง สูง ต่ำ ให้ได้แม่นยำ จนจำได้ปากเปล่า และเขียนได้จากความจำ

๓. ให้ผันแม่ ก กา ตามอักษร กลาง สูง ต่ำ ให้ได้แม่นยำ การสอนผันนี้จะสอนเมื่อนักเรียนเรียนแจกลูกแม่ ก กา อักษรกลางแล้วก็ได้ (ไม่จำเป็นจะต้องเรียนแจกลูกทั้ง ๓ อักษร แล้วจึงสอนผัน) ในชั้น ก ข ก กา นี้ การสอนการเรียนยากด้วยกันทั้งครูและนักเรียน ผู้สอนควร

จะสังเกตดู ถ้าเห็นนักเรียนจำได้และรู้แม่นย่ำแล้ว จึงให้เรียนต่อไป ถ้ามีฉะนั้นอย่าเพิ่งให้เรียนต่อ นักเรียนจำได้ปากเปล่าเท่านั้นหาประโยชน์มิได้ การฝึกหัดให้เด็กเขียนดูแบบจะเป็นเครื่องทำให้เด็กจำตัวได้ อย่าคิดสอนให้เด็กจำปากเปล่าเสียก่อนแล้วจึงหัดเขียน อ่านกับเขียนควรสอนปนกันไป

๔. ให้เรียน ท และ ย นำ และต้นอักษรที่ตัว ท และ อ นำ
๕. ให้เรียนอักษรสูงนำอักษรต่ำ (เช่น ขย่ำ) และผัน
๖. ให้เรียนอักษรกล้ำ (หรือควบ เช่น ไกว) และผัน
๗. ให้เรียนแม่กง (หรือมาตรา กัง) และผัน ให้นักเรียนจำแจกลูกแม่กงได้ปากเปล่า

และ เขียนแจกลูกได้จากความจำ

๘. ให้เรียนแม่ กน, กม, เกอย, เกอว, กก, กค, และ กบ ทำนองเดียวกับเรียนแม่ กง ที่ตรงไหนที่เห็นว่า ควรให้นักเรียนท่องให้จำได้ก็ควรให้ท่อง

๙. ให้เรียนอ่านคำที่มีตัวสะกดการันต์ต่าง ๆ ดังภาค ๓ ของแบบหัดอ่านเบื้องต้น เมื่อนักเรียนได้เรียนมาตามลำดับจนถึงข้อ ๔ ทั้งกล่าวมานี้ ก็ควรอ่านหนังสือออกแล้ว ถ้ายังอ่านไม่ออกนับว่าสอนผิดวิธี

๑๐. จะใช้หนังสือเล่มไหนก็ดี แต่หลักสำคัญของหนังสือไทย ๓ อย่าง ครูจะต้องให้นักเรียนรู้และจำได้จริง (จำได้ปากเปล่าและเขียนได้จากความจำ) หลัก ๓ อย่างนั้น คือ

- (ก) อักษร ๓ หมู่ สูง กลาง ต่ำ
- (ข) สระ ๒๘ ตัว ผสมกับพยัญชนะเป็นแม่ ก กา และมีตัวสะกดเป็นแม่ กง กน ฯลฯ
- (ค) ผันอักษร ๓ หมู่ ตามแม่ต่าง ๆ

๑๑. เมื่อสอนจบตามข้อ ๘ แล้ว ควรให้ตั้งต้นหัดอ่านหนังสือแบบสอนอ่านเล่มใดเล่มหนึ่งประกอบอีกเล่มหนึ่ง หนังสือเล่มนี้ต้องไม่ใช่หนังสือที่ขึ้นต้นด้วยสอนพยัญชนะและสระ หนังสือนี้ ควรเป็นเรื่องนิทานหรืออื่น ๆ ดังหนังสือสอนอ่านเบ็ดเตล็ดเล่ม ๑ หรือหนังสือที่กระทรวงธรรมการอนุญาตให้ใช้ในโรงเรียนสำหรับชั้นประถมปีที่ ๑

อ่าน ประถมปีที่ ๒

๑. หนังสืออ่านสำหรับชั้นนี้ ให้ครูเลือกหนังสือสอนอ่านสำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๒ ที่กระทรวงธรรมการอนุญาตให้ใช้ในโรงเรียนได้ ให้อ่านไม่ต่ำกว่า ๒ เล่ม ให้ดำเนินการสอนดังที่จะกล่าวใน ข้อต่อไป

๒. ให้นักอ่านออกเสียงให้ชัดสระพยัญชนะ เสียงยาว เสียงสั้นให้ถูกต้องตามกำหนดเสียงวรรณยุกต์ อ่านให้เสียงดังพอสมควร ชัดถ้อยชัดคำไม่อ้อมอ้อม ให้อ่านได้คล่องไม่ช้าหรือเร็วเกินไป เว้นระยะซึ่งหวัะถูกต้องตามวรรคตอนและความของหนังสือ อ่านให้ผู้ฟังเข้าใจ การที่เด็กจะอ่านได้เช่นนี้จำเป็นจะต้องรู้เรื่องของหนังสือที่อ่าน เพราะฉะนั้นจึงเป็นหน้าที่ของครูที่จะต้องหมั่นแนะนำให้เด็กเข้าใจเรื่องที่อ่านเสมอ

๓. ต้องอธิบายคำหรือความที่ยากให้เด็กเข้าใจ และให้จำใจความของเรื่องที่อ่านได้สั้น ๆ และข้อคติข้อชี้ให้เด็กเข้าใจไว้บ้างตามสมควรแก่วัยของเด็ก

๔. การสอนอ่านในชั้นนี้ ข้อสำคัญต้องมุ่งหมายให้เด็กอ่านหนังสือออกแตกฉานคล่องแคล่ว ตั้งแต่คำง่าย ๆ ตรง ๆ ไปหาคำยากโดยลำดับ เมื่อเด็กอ่านคำใดผิด ครูไม่ควรบอกให้แต่ควรแนะนำให้เด็กไล่เอาเองจนอ่านได้ ต้องหาเวลาทวนต้นแม่ต่าง ๆ และการผัน ทั้งอักษรนำ อักษรกล้ำ คำเป็นคำตาย อย่างเดียวกับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ ไว้บ้างตามสมควร เมื่อเด็กได้หลักไว้ดีแล้ว เด็กจะอ่านคำที่มีตัวสะกดการันต์ยาก ๆ ต่อไปได้โดยง่าย และจะอ่านไม่ค่อยผิดวรรณยุกต์ เอกโท ฯลฯ ด้วย

อ่าน ประถมปีที่ ๓

๑. ให้อ่านหนังสือสำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓ ที่กระทรวงธรรมการอนุญาตให้ใช้ในโรงเรียนได้ไม่ต่ำกว่า ๓ เล่ม

๒. ให้จำเนียรการสอนอย่างเดียวกันกับชั้นประถมปีที่ ๒ กวดขันให้รู้เรื่องที่อ่าน และให้จำใจความของเรื่องที่อ่านได้ตามสมควร ถ้อยคำหรือศัพท์หรือข้อความที่ยาก ๆ ที่มีอยู่ในหนังสือ ต้องให้เด็กรู้และเข้าใจได้โดยชัดเจน

๓. ถ้าเด็กอ่านหนังสือผิควรรณยุกต์ เอก โท ฯลฯ ครูต้องเอาใจใส่สั่งสอนให้มาก ๆ แต่อันที่จริงถ้าครูดำ เนียรการสอนเป็นลำดับที่มาตั้งแต่ชั้นประถมปีที่ ๑ แล้ว มาถึงชั้นนี้เด็กก็จะอ่านไม่ใคร่ผิด

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ก.

วิธีสอนหนังสือไทย

พระศรีสุนทรระน้อย	นาม เพรง
คิดคะตึกตนเอง	ออกอ้าง
เกียงจิตศึคยำเกรง	ปางปราชญ์ ฉินเฮย
โตคคลาคโตบกบัง	บทนั้น เขิญแปลง
เรื่องนี่จัดแจกข้อ	คำขยาย
เป็นแบบกลาง ๆ สาย	สิบไว้
มัธยมพจนธิบาย	บอกชื่อ ไว้นา
คิดแต่ตามตนได้	สอบซ่อมศึกษา ฯ

จะกล่าวลักษณะวิธีสอนเรียนหนังสือไทย โดยความที่ได้ตรึตรองเห็น แลได้สังเกต กำหนดไว้ จนแจ้งประจักษ์ต่อปัญญาของข้าพเจ้า ก็อันลักษณะวิธีซึ่งจะกล่าวไปนี้ถ้าท่านผู้ใดไม่เห็นชอบ จะติเตียนคัดค้านประการใด ขอจงให้ทราบถึงข้าพเจ้าผู้เจ้าของเต็มด้วย ข้าพเจ้าไม่ใช่เป็นคนมีมานะทริฐคือตั้งแล้วเมาความรู้ ถือว่าไม่มีผู้รู้เท่าเทียมตนนั้นหามิได้ ด้วยสันนิษฐานเข้าใจว่าในการเรียนรู้ศิลปศาสตร์วิทยาคมทั้งปวงนี้ไม่มีที่สุด เป็นของกลุ่มลิกอยู่ตามลำดับโดยธรรมดา ซึ่งจะเป็นที่สุดจบที่อยู่เพียงผู้ใดนั้นมิได้ ข้าพเจ้าเข้าใจแน่จะนี้ เพราะฉะนั้นเมื่อท่านผู้ใดคัดค้านติเตียนมาด้วยข้อหนึ่งข้อใด แม้นข้าพเจ้าเห็นชอบด้วย ก็จะไม่ยอมคัดแปลงตามไปง่าย ๆ ขอท่านทั้งหลายจงได้ทราบความจริงในใจของข้าพเจ้าว่าซึ่งกล่าวมานี้ มิใช่แกล้งออกตัวด้วยความมารยาสาไทย เป็นความจริงตั้งปฏิญาณทุกประการ

จะกล่าวด้วยลัทธิครูผู้สอนก่อน ด้วยว่ากุลบุตรซึ่งศึกษาเล่าเรียนหนังสือไทยจะรู้เร็วรู้ช้า
 รู้ลึกรู้ตื้น รู้หยาบรู้ละเอียด ก็อาศัยแก่ลัทธิครูผู้สอน แลอาศัยความเพียรแลปัญญาของกุลบุตรนั้น
 ประกอบด้วยเป็นสองประการ ก็ลัทธิแลธรรมาศัยของครูนั้นมีต่าง ๆ กัน บางครูมีความรู้มากละเอียด
 ลึกซึ้ง แต่เป็นคนหวนความรู้ กล่าวศิษย์จะรู้เท่าเทียมตนขึ้น ความรู้จะแพร่หลายไปเสีย ตัวก็จะเป็น
 อัจฉรย์จะมีผู้นับถือน้อยไป จึงอ้อมความรู้ไว้ สอนแต่ตื้น ๆ หยาบ ๆ สอนไม่สิ้นเชิง

บางครูเป็นใจโลกเห็นแก่ลาภ ศิษย์ผู้ใดให้ลาภสักการะมาก ก็เปิดเผยความรู้สั่งสอน
 ละเอียตกว้างขวางยิ่งกว่าศิษย์อื่น บางครูในลาภสักการะนั้นใจเป็นกลาง ๆ โลกไม่แรงกล้านัก เขา
 แต่ปัญญาความเพียรของกุลบุตรเป็นประมาณ มีใจอารีรอบคอบทั่วไปในศิษย์ทั้งปวง ตั้งเมตตาจิตไม่
 คิดแก่ปวยการ แลลำบากยากเหนียวสุดสำหรับและได้จิตใจสั่งสอน แลรู้ลดหย่อนผ่อนปรนให้สมควรแก่
 ปัญญาเด็ก ตั้งคำร่าสอนให้เป็นแบบอย่างให้เด็กรู้ง่าย จำง่าย แล้วหมั่นไล่สอบสวนทวนต้นปลาย
 เนื่อง ๆ ครูซึ่งประกอบด้วยธรรมาศัยใจละเอียดโอ้อ้อมเช่นนี้ก็มี ฝ่ายเด็กผู้เรียนเล่าก็มีนิสัยสันดาน
 ต่าง ๆ ไม่เหมือนกัน ถ้าจะว่าโดยพาหุลธรรมาศัยของเด็กแล้ว ธรรมตาเด็กซึ่งจะมีใจสมัครรัก เรียน
 หนังสือโดยลำพังตนนั้นมีน้อยนัก ร้อยคนจะมีสักคนหนึ่งก็หายาก เพราะใจเด็กยังไม่มีปัญญาคิดถึงการ
 หน้าการหลัง มีแต่คิดจะเล่นสนุกเกเรียวกราวกับเพื่อนฝูง แลเพลิดเพลินด้วยของเล่นการเล่นต่าง ๆ
 ภายเดียว ซึ่งจะพากเพียรเรียนไปได้ ก็เพราะกลัวอาญาของบิดามารดาแลญาติครูอาจารย์ เด็ก
 บางคนกลัวเกรงอาญาผู้ใหญ่ จนได้เรียนรู้ตลอดไปก็มี บางคนเมื่อต้นเดิม เรียนด้วยชัศตาญาผู้ใหญ่ได้
 ครั้นไปก็มีใจรักอยากจะทำจะเป็นคนฉลาดก็มีความอุตสาหะไม่ฝืนผูกพันด้วยใจรักจนรู้ตลอดไปก็มี
 เด็กบางคนเบื่อหน่ายต่อการเล่าเรียน คิดหาอุบายปิดพริ้วต่าง ๆ ครั้นผู้ใหญ่รู้เท่ารู้ทันก็สกัดกั้นด้วย
 อาญาเรี่ยวแรงขึ้น ด้วยกำลังกลัวอาญา เด็กก็กลับเข้าร่องรอยเล่าเรียนไปจนตลอดก็มี เด็กบางคน
 ถึงผู้ใหญ่จะข่มขี้ด้วยอาญาสักเท่าไร ก็ไม่สิ้นความพยศคดโกงปิดพริ้วแซะเขื่อน จนผู้ใหญ่ระอิดระอา
 เบื่อหน่ายทอดอาลัยเสีย ไม่ได้รู้หนังสือนั้นก็มิ อันการพยศของเด็กที่เกียจคร้านเบื่อหน่ายต่อการเล่า
 เรียนนี้มีหลายอย่างต่างพรรณานี้จะพรรณนา

จะกล่าวด้วยปัญหาของเด็กผู้เล่าเรียนนั้นเล่า ก็มีหลายอย่างแปลก ๆ กัน เด็กบางคนเล่าเรียนได้รวดเร็วว่องไว แต่ไม่มั่นคงแน่นอนได้เร็วลืมเร็ว เด็กบางคนมีนัยว่าจะจำได้เนิ่นนาน ครั้นจำได้แล้วก็ไม่ลืม มั่นคงเหมือนรอยเหล็กขีดในศิลา เด็กบางคนเป็นมิชยงทั้งสองอย่าง เล่าบ่นก็ไม่ชำนาญก็ไม่เร็วนัก ปัญหาที่เล่าเรียนก็ไม่สู้ว่องไวเฉียบแหลมปานกลาง เด็กบางคนเป็นสันดานธรรมดาปัญหาที่บ่นกว่าจะเล่าบ่นได้แต่ละเรื่องแสนยากลำบากได้หน้าลืมหลัง วันนี้ได้แล้วพรุ่งนี้ลืมเล่าถึงครูจะควบคุมเสียเวรเชิงอยู่อย่างไรก็ตกอยู่ในธรรมดาตัวอย่างนั้นเอง ถึงสามเดือนนะโม ก ข ไม่ตลอดได้ เพราะต้องกลับหน้ากลับหลัง ทบทวนอยู่รำไปไม่รู้จัก จนครุระหาที่ถอยทอดอาศัยไปเองเหมือนเรื่องนิยายเล่ากันมาว่า ท่านครูผู้หนึ่งเป็นทศปาโมกข์ อาจารย์ใหญ่ สอนศิษย์ให้เล่าเรียนอยู่ในสำนักกว่าร้อย ศิษย์ผู้หนึ่งปัญญาเฉลียวเล่าเรียนอะไรก็จำไม่ได้ ปัญญาเขาวัว ว่องไววามินตึงนัก แต่เป็นคนหมั่นในการปฏิบัติครู ท่านอาจารย์มีความเอ็นดู อยากจะให้เด็กผู้นั้นเกิดความฉลาดจะได้เจริญในการเล่าเรียน อาจารย์หมั่นพูดจาแนะนำอยู่เนือง ๆ วันหนึ่งเด็กนั้นไปปากกับเพื่อนศิษย์ด้วยกันหลายคน ครั้นกลับมาครูจึงถามเด็กนั้นว่าวันนี้เจ้าไปปากได้เห็นอะไรบ้าง เด็กนั้นบอกว่าข้าพเจ้าได้เห็นงูเหลือมตัวหนึ่ง ครูถามว่างูเหลือมนั้นรูปพรรณสัณฐานมันเหมือนกับอะไร ศิษย์นั้นตอบว่างูเหลือมเหมือนหงอนไก่ ครูได้ฟังก็ดีใจว่าเด็กคนนี้ ค่อยมีปัญญาฉลาดขึ้นแล้ว รู้จักสังเกตรูปร่างงูเหลือมกลม ๆ เรียวเหมือนหงอนไก่ แต่มีเขี้ยวแล่นไปได้อย่างนี้ก็ดีแล้ว ครูก็ยกยอสรรเสริญชมศิษย์นั้นต่าง ๆ ศิษย์นั้นได้หน้าตาเพราะครูสรรเสริญก็ดีใจ จึงกำหนดจิตจำไว้ว่าเราตอบแก่ครูว่าเหมือนหงอนไก่ ครูชอบครูชมสรรเสริญ วันหนึ่งเด็กนั้นไปปากกับเพื่อนศิษย์กันอีก ครั้นกลับมาครูถามว่า เจ้าไปปากวันนี้พบอะไรบ้าง เด็กนั้นตอบว่าข้าพเจ้าไปวันนี้ได้เห็นข้างที่กลางป่าข้างหนึ่ง ครูถามว่าข้างนั้นมันเหมือนอะไร เด็กตอบว่าเหมือนกับหงอนไก่ ครูจึงนึกว่าชะรอยเด็กนี้มันจะดูสังเกตเอาที่วงข้างกลม เรียวคล้ายกับหงอนไก่ แต่สังเกตได้อย่างนี้ก็ดีอยู่แล้ว ครูก็นั่งอยู่ วันหนึ่งชาวบ้านเขาเชิญอาจารย์ไปเลี้ยงข้าวปายาส เด็กนั้นก็ไปกับครูด้วย ครั้นกลับมาครูถามว่า วันนี้เจ้าไปกับข้า ชาวบ้านนั้นเขาเลี้ยงอะไรเจ้าบ้าง เด็กตอบว่าวันนี้เขาเลี้ยงข้าวปายาส ข้าพเจ้าได้กินข้าวปายาส ครูถามว่า ข้าวปายาสนั้นมันเหมือนกับอะไร ศิษย์ตอบว่าข้าวปายาสเหมือนกับหงอนไก่ ครูได้ฟังก็สังเวชสลดใจ คิดว่าเด็กนี้เราสำคัญว่ามีความฉลาดขึ้นบ้าง มีรู้จักตกอยู่ในธาตุธรรมดาของเขานั้นเอง เห็นจะกำหนดใจว่า

ซึ่งตอบแก่เราว่า เหมือนทองงอก คำนี้เราชม เราสรรเสริญก็เอามาใช้ตอบเรารำไป แต่วิจารณ์ปัญญา ซึ่งจะรู้ว่าทองงอกมันอย่างไรนั้น เห็นจะไม่มีแก่เด็กนี้เลย ครูก็ทอคอาลัยในการที่จะสอนเด็กนั้นต่อไป เรื่องนี้เป็นนิยายบุราณ แม้นถึงในกาลทุกวันนี้ เด็กที่มีปัญญาทึบมันตึง เช่นนั้นก็ยังมีแน่

ครั้งเมื่อแรกตั้งโรงสกุหลหลวง ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้มีครูสอนหนังสือไทยในปิวอก จัตวาศก ศักราช ๑๒๓๔ นั้น เด็กบุตรหม่อมราชวงศ์ข้าราชการ ซึ่งมาฝึกหัดเป็นทหารมหาดเล็กอยู่ ที่เป็นชั้นเด็กยังเล็กอยู่ นั้น โปรดเกล้าฯ ให้มาเรียนหนังสือไทยในโรงสกุหลหลวง เจ้าพนักงานส่งเด็ก เข้ามาเรียนมากด้วยกัน เด็กผู้หนึ่งชื่อนายเวก อายุ ๑๔ ปี เป็นบุตรหม่อมราชวงศ์ เรียนนะโมมา ลัก ๗ รีกจำไม่ได้ ครูต้องตัดตอนให้เล่าแต่วันละสองอักษรสามอักษร วันดีจำได้รุ่งขึ้นรุ่งนี้ครูจะ ให้เล่าต่อไปอีกก็ลืมของเก่าเสีย ได้อยู่แต่อักษรหนึ่งบ้างสองอักษรบ้าง ต้องซ้ำเล่าของเก่าอีก แต่ทบทวนอยู่อย่างนี้หลายครั้ง ครูจึงว่านะโมไม่ได้ก็ทำเนาเถิด ให้เล่า ก ข ต่อไป นายเวกก็ เป็นเช่นนั้นอีก แต่เพียงสอนมาประมาณลัก ๖ เดือน ๗ เดือน ก็จำอะไรไม่ได้ ครูให้หัดนับนิ้วมือ นิ้วเท้าตัวก็นับไม่ถูกประสมไม่ถูกรำไป ครูเห็นจะเป็นความลำบากทั้งผู้สอนผู้เรียนก็เร็ดราไปไม่ ใครจะได้สอน นายเวกก็เลยตกเป็นคนไม่รู้หนังสือ บัดนี้ก็ได้อส่งกลับไปฝึกเป็นทหารปืนแล้ว นายเวก นี้ก็ควรจะนับว่าเป็นนำเบอร์วันทีหนึ่ง ฝ่ายข้างชั้นต่ำในการเล่าเรียนที่โรงสกุ หล เด็กที่ปัญญาโจดเฉา ทึบมันก็มีมาก แต่ว่าเป็นที่ ๒ ที่ ๓ ที่ ๔ ของนายเวก พอเล่าเรียนได้ถึงกระนั้นก็นานวันนักว่าจะรู้ ความที่รู้ก็จัดเอาเป็นรู้ดีไม่ได้ ซึ่งชักเรื่องราวมาแล้วทั้งนี้เพื่อจะให้ท่านทั้งหลายทราบชัดในธาตุ ธรรมคาปัญญาของกุลบุตรมีหลายอย่างต่าง ๆ กันดังนี้ ในการเล่าเรียนจะรู้ดีรู้เร็ว นั้น อาศัยประกอบพร้อม ๒ อย่าง ครูความรู้ดีมีอุบายฉลาดหมั่นสอนหนึ่ง เด็กปัญญาดีมีความหมั่นไม่เกียจคร้าน ไม่มีอันตรายหนึ่ง ถ้าพร้อมทั้งสองประการนี้ก็เป็นการสมบูรณ์ไม่ต้องสงสัย อนึ่งการสอนเด็กนี้ยาก ไม่เหมือนสอนผู้ใหญ่ ต้องตั้งพิกตอาญาให้แข็งแรง ให้เด็กเกรงกลัวให้จงมาก อย่าเล่นเลาะและ ล้อเลียนให้เด็กดูหมิ่นได้จะไม่เกรงกลัว ถ้าลงจนเด็กดูหมิ่นเสียได้แล้วก็เสียการทั้งเรื่อง อนึ่งครู ผู้จะสอนนั้นต้องเป็นผู้มีอัชฌาสัย อนุโลม ผ่อนปรนตามชาติสกุลของเด็ก ไม่ควรหยาบเข้า ก็อย่าค้ำว่ากำ กั้นหยาบคายให้เป็นที่ขำใจเด็ก ถ้ามีความผิดก็ทำอาญาดี หรือมัดตามอาญาครุติกว่าค้ำหยาบคาย

ด้วยว่าเด็กที่เป็นเชื้อวงศ์พงศ์เผ่าผู้ดี มักรักชาติตระกูลโดยมาก ถ้ากระทบกระเทียบด้วยหยาบคาย
 ด้วยกายหรือวาจาหนักก็จะชักระอิตรระอาท้อถอยไป ที่เด็กสันดานไพร่ใจหยาบ ต้องวางอาญาหยาบคาย
 จึงจะถึงใจนั้นก็มิ ครูผู้สอนต้องผ่อนปรนโดยแยบคายให้สมควร ในขบวนการสอนเด็กนี้เป็นการศึกษา
 ความที่จะกคซึ่มขู่และจะยอยยกบ่ารุงใจ เด็กจะสอนด้วยเรื่องใดก็ต้องแคะไค้ซึ่มแจงให้แจ่มกระจ่าง
 อนึ่งกะให้เล่าให้เขียนตอนใดก่อนใด ก็ต้องไล่สอบให้ได้แม่นยำแล้ว จึงให้เล่าต่อเติมไปเป็นระยะ ๆ
 กะพอให้ความแก่ปัญญาเด็ก หนังสือไทยนี้ต้องสอนให้เรียนนะโมก่อนบังคับให้เล่าให้จำได้ แล้วให้นับ
 สาระ ๒๐ ให้เข้าใจเสียงสั้นเสียงยาว ถามว่าซึ่งให้เล่านะโมนี้ประสงคอะไร ถ้ามว่าประสงคจะให้
 รั้งจักรสระ ๒๐ คือ อ อ ะ อ ั อ ุ อ ึ อ ึ ะ อ ึ ะ อ ึ ะ อ ึ ะ อ ึ ะ อ ึ ะ อ ึ ะ อ ึ ะ
 จักสระ ๒๐ ทำไมจึงไม่ให้เล่าแต่จำเพาะ อ อ ะ อ ั อ ุ อ ึ อ ึ ะ เภสทให้เล่านะโมพุทธายะสิทธิ์
 ด้วยทำไมเล่า แก้วว่าข้อนี้เป็นลัทธิของนักปราชญ์แต่บูรณท่านถือว่า การเล่าเรียนวิชาทั้งปวง ถ้าได้
 ว่าคำนัมัสการพระไตรรัตนหรือคำไหว้ครูขึ้นก่อนแล้ว ก็เป็นสวัสดิมงคลแก่ผู้เรียนแล เป็นความประสิทธิ์
 ให้สำเร็จในวิทยาคมที่ตนเล่าเรียน ด้วยธรรมเนียมนี้คนบูรณท่านนับถือมากนัก ผู้ใดที่ได้เล่าเรียน
 พระปริยัติมาก จงสังเกตุเถิด พระคันถรจนาจารย์ท่านจะแต่งพระคัมภีร์ปริยัติใด ๆ คงจะมีคำนัมัสการ
 พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ และสรรเสริญครูอาจารย์ของท่านทุก ๆ คัมภีร์ ธรรมเนียมนี้ติดมา
 จนถึงนักปราชญ์ ซึ่งเป็นกริยาคติกาพยักกลอนหนังสือไทย จะแต่งเรื่องใด ๆ มักจะเริ่มต้นเป็นคำนัมัสการ
 ก่อน แล้วจึงเดินความตามเรื่องทีประสงคจะแต่ง เป็นอย่างนี้โดยมากจงสังเกตุเถิด ก็ซึ่งท่านเอา
 นะโมมาตั้งเริ่มต้น หนังสือไทยนี้ก็เป็ตามลัทธิคติโบราณเช่นตั้งว่านั้น ถ้ามว่านะโมพุทธายะสิทธิ์นี้แปล
 ว่าอะไร แก้วว่าแปลเป็นสองอย่าง ๆ หนึ่งว่านะโมความนอบน้อมคำนับ พุทธายะ แก้วพระผู้ตรัสรู้
 ผู้ตื่นผู้เบิกบาน อีกอย่างหนึ่งว่า นะโมข้าพเจ้าขอนอบน้อมไหว้กราบพุทธายะเพื่อให้ตัวข้าได้ตรัสรู้
 แลตื่นเบิกบานในการเล่าเรียน สิทธิของจงสำเร็จเถิด เพราะเป็นความนัมัสการแลขอพระจะนี้ ท่านจึง
 เอามาตั้งไว้ข้างต้นการเล่าเรียน ถ้ามว่า เรียนนะโมประสงคจะให้รั้งสระ ก็สระนั้นแปลว่าอะไร
 คืออะไร มีเท่าไร เป็นแบบภาษาอะไร แก้วว่าสระแปลว่าเสียง ว่าของซึกเสียง ว่าเป็นที่ออกเสียง
 ของพยัญชนะ อธิบายว่า ในตัวสระก็เป็นเสียงอยู่ตามตัวสระ คือ อ อ ะ อ ั อ ุ อ ึ อ ึ ะ อ ึ ะ อ ึ ะ อ ึ ะ
 ก ก ภา แ อ ใ โ ใ ใ ะ ทุก ๆ ตัว แล้วเมื่อเอาประสมเข้ากับพยัญชนะตัวไหน ก็ซึกเอา
 พยัญชนะตัวนั้นหันเข้าหาเสียงของตัวด้วย เหมือนอย่าง ขา ชี ชี ชี ชี เหมือนอย่าง กา กิ กิ กิ กิ

เหมือนอย่าง คา คี คี คี คี เช่นนี้เป็นต้น ซึ่งว่าเป็นที่ออกเสียงของพยัญชนะนั้น คือว่าผู้อ่านหนังสือ
 เห็นตัวพยัญชนะก็ต้องดูสระด้วย ถ้าเห็นตัว ข มีสระ ๑ ก็ต้องอ่านว่า ขา ตัว ก มีสระ ๑ ก็ต้อง
 อ่านว่า กา ตัว ค มีสระ ๑ ก็ต้องอ่านว่า คา ดังนี้เป็นต้น ต้องหมายเอาสระเป็นที่ออกเสียงของ
 ตัวพยัญชนะจะนี้ทั่วทุกตัวอักษร นี่เป็นคำอธิบายแปลคำว่าสระ ซึ่งถามว่าสระคืออะไรนั้น แก้วว่าสระ
 ก็คือ อ ำ ิ ี ึ ื ุ ฤ ฌ ฦ ๑ ๒ ๓ ๔ ๕ ๖ ๗ ๘ ๙ ๑๐ ๑๑ ๑๒ ๑๓ ๑๔ ๑๕ ๑๖ ๑๗ ๑๘ ๑๙ ๒๐ ซึ่งถามว่าสระ
 มีเท่าไรนั้น แก้วว่าสระมีมาก แต่นักปราชญ์ท่านได้เลือกพันจัดสรรเอามาตั้งไว้เช่นต้นทางที่เท่าเรียน
 เพียง ๒๐ สำเนียงก่อนด้วยสระ ๒๐ นี้ เป็นหลักเป็นฐานเป็นต้นเค้าของสระอื่น ๆ เป็นอันมากทุก
 ภาษา ถามว่าสระ ๒๐ นี้ ผู้ใดเป็นต้นบัญญัติจัดตั้งไว้เป็นเดิมมา แก้วว่าข้อนี้สุขุมกัมภีร์ลึกซึ้งยากที่จะ
 เอาความจริงได้ เพราะข้าพเจ้าเกิดภายหลังหลายชั่วบุรุษนัก เหลือที่จะสาวขึ้นไปให้ถึงเบื้องต้นได้
 เป็นแต่คะเนว่าไปตามที่รู้แหว ๆ วาว ๆ ไม่ถนัด ข้าพเจ้าทราบมาก่อนแต่นี้ไปหลายร้อยปี มีพราหมณ์
 ขาดิอินดูสถานมาแต่มีธมยประเทศได้มาตั้ง เป็นครูสอนหนังสือไทย ได้บัญญัติจัดตั้งแบบแผนเป็นลัทธิสอน
 ไว้ต่าง ๆ คือแบบบังคับสองสาม แลตัวสะกดตามแบบสังสกฤตแลอื่น ๆ หลายประการ คนชาวสยาม
 ย่อมเป็นศิษย์รับ เรียนรับรู้ไว้เป็นอันมาก ความรู้ตามลัทธิของครูผู้นั้น ตกแม่แพร่หลายอยู่ในมณฑลชาว
 ไทยเล่าเรียนสืบ ๆ กันมาจนทุกวันนี้ ถึงจะโม้แบบสระนี้ท่านครูผู้นั้นแลบัญญัติจัดตั้งเป็นแบบมา เรื่อง
 นี้เป็นการคาดคะเนว่าเห็นจะเป็นอย่างนี้ซึ่งถามว่า เป็นแบบภาษาอะไรนั้น แก้วว่าสระ ๒๐ นี้ เป็น
 สำเนียงภาษามคธบ้าง สังสกฤตบ้าง ภาษาสยามบ้าง เป็นเสียงควรจะรับกับภาษารามัญ ขวา อังกฤษ
 เป็นต้นได้บ้าง สระ ๔ ตัว คือ ๑ ๒ ๓ ๔ ๕ ๖ ๗ ๘ ๙ ๑๐ ๑๑ ๑๒ ๑๓ ๑๔ ๑๕ ๑๖ ๑๗ ๑๘ ๑๙ ๒๐ นี้ต้องกับสำเนียงภาษามคธ ภาษา
 สังสกฤตควรใช้ได้ทั้ง ๒๐ สำเนียง ภาษาสยามยกแต่ ๑ ๒ ๓ ๔ ๕ ๖ ๗ ๘ ๙ ๑๐ ๑๑ ๑๒ ๑๓ ๑๔ ๑๕ ๑๖ ๑๗ ๑๘ ๑๙ ๒๐ นอกนั้นเป็นเสียงภาษา
 สยามได้ทั้งสิ้น ถามว่าในจำนวนสระนี้จะสอนให้รู้อย่างไรบ้าง แก้วว่า สอนสระต้องสอนให้รู้จักแบ่ง
 สระเป็นเสียงสั้นพวกหนึ่ง เสียงยาวพวกหนึ่ง สระ ๑ ๒ ๓ ๔ ๕ ๖ ๗ ๘ ๙ ๑๐ ๑๑ ๑๒ ๑๓ ๑๔ ๑๕ ๑๖ ๑๗ ๑๘ ๑๙ ๒๐ ตัวนี้เสียงสั้นมาตราเดียว
 เรียกว่ารัสสะแลเรียกว่า ลหุด้วย เพราะเป็นสระเสียงเร็วเสียงเบา สระ ๑๔ คือ ๑ ๒ ๓ ๔ ๕ ๖ ๗ ๘ ๙ ๑๐ ๑๑ ๑๒ ๑๓ ๑๔
 ๑๕ ๑๖ ๑๗ ๑๘ ๑๙ ๒๐ นี้สำเนียงยาว ๆ มาตราเรียกว่าที่ชะฤาเทียนชะ แลเรียกว่าครุด้วย
 เพราะเป็นสระเสียงช้าเสียงหนัก สระ ๑ ตัวนี้เป็นสองทางอยู่ต้องรู้โดยละเอียด ด้วยว่าใน

ไทยนี้สำเนียงแม่ ก กา กับแม่ กม พ้องกันอยู่เหมือนกำมือ บาบกำม บาบกรรม ทางงานการ
 พระอำมี พระธรรม เช่นนี้กำทำ แม่ ก กา เป็นรัสสะเป็น ลหุ กรรม ธรรม แม่กมเป็นทีฆะเป็นครุ
 สำเนียงเดียวกัน แต่ลักษณะแลชื่อต่างกันอยู่อย่างนี้ ไม่แยกไม่ชี้ให้ที่ไหนเด็กจะได้รู้ ผู้ซึ่งจะเป็นครู
 ต้องตั้งใจเมตตาการุญจงมาก กุลบุตรผู้เรียนจะได้มีความฉลาดสมบูรณ์ในวิद्याคุณ อธิบายด้วยสระ
 อันเป็นท่อนต้นจบเพียงนี้

ที่มา : พระยาศรีสุนทรโวหาร. ภาษาไทยของพระยาศรีสุนทรโวหาร. ธนบุรี : ป.พิศนาคะ,
 ๒๕๐๔, หน้า ๓๑-๔๓.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ง

การวัดผล

รายงานการสอบไล่ภาษาไทย ก.มศึกษาธิการ กลางปี ๑๑๔ ม.ปท.ม.ป.ป.

การสอบไล่แขวงพร้อมกันทั้ง ๒ แห่งรวมเป็นวันสอบไล่ ๑๒ วัน การสอบไล่สนามมี ๗ วันรวมการสอบไล่ทั้ง ๒ อย่างมีวันสอบไล่ ๑๙ วัน จำนวนโรงเรียนที่ส่งนักเรียนเข้าไล่พร้อมทั้งนักเรียนเข้าไล่ได้แลคคคิดเป็นเปอร์เซ็นต์ด้วย สรุปรวมทุก ๆ ชั้นมีอยู่ในยอดบาคชิตต่อไปนี้
รวมโรงเรียนที่ส่งนักเรียนเข้าไล่ ๔๔ โรงเรียน

	ชั้น	เข้าสอบ	ได้	ตก	ได้เปอร์เซ็นต์ละ
ประโยค ๑	๑	๑ ๐ ๖ ๖	๗ ๑ ๐	๒ ๕ ๖	๗ ๕ . ๕
	๒	๗ ๕ ๕	๕ ๒ ๓	๑ ๓ ๒	๗ ๕ . ๕
	๓	๕ ๕ ๗	๓ ๖ ๑	๕ ๓ ๗	๗ ๕ . ๖
ประโยค ๒	๑	๕ ๕ ๕	๕ ๐ ๐	๑ ๕ ๕	๕ ๖
	๒	๑ ๕ ๕	๕ ๕	๑ ๒ ๒	๕ ๗
	๓	๕ ๕	๑ ๕	๕ ๕	๑ ๕ . ๕
รวม ๖ ชั้น	๓ ๓ ๖ ๗	๒ ๑ ๕ ๕	๑ ๑ ๕ ๓	๖ ๕ . ๗	

ข้อคิดของนักเรียน

ที่ครูจะต้องเอาใจใส่แก้ไขให้ดีขึ้น

อ่าน การอ่านในทุก ๆ ชั้นดีขึ้นกว่าแต่ก่อนมาก คืออ่านได้เหมือนเสียงพูด ไม่ปนทำนองอย่างสวดมนต์ หรือร้องเพลงกอ.ข้อ.อย่างวัด ๆ เว้นเสียแต่นักเรียนหัวเมืองซึ่งยาก

ที่จะตัดได้ เพราะยังเป็นนักเรียนวัดอย่างโบราณอยู่ แลบางจำพวกก็มีเสียงแปร่งมากตามสำเนียง
ในถิ่นเกิดของเขา ถึงก ะไรก็ดี ต่อไปภายหน้าในไม่ช้า โรงเรียนหัวเมืองคงอาจดีขึ้นได้อย่าง
โรงเรียนกรุงเทพฯ

สิ่งสำคัญในการอ่านที่ครูจะต้องเอาใจใส่ตัดแก้ต่อไปก็คือ บัดนี้นักเรียนมักนิยมในการ
อ่านเร็ว ไม่เข้าใจหรือไม่พยายามจะให้เข้าใจความที่อ่าน จึงเป็นเหตุให้บางคนอ่านทอดเสียง
เสียใจความ แลวรรณคดี ทั้งเมื่ออ่านจบแล้วผู้ไล่ถายถึงใจความแลถายให้คิดด้วยสาระของเรื่อง
ก็ตอบไม่ใคร่ได้คิดไม่ใคร่ออก

เขียนตามคำบอก นักเรียนสกดตัวหนังสือดีขึ้นกว่าแต่ก่อนมาก มีคำผิดน้อยลง จนกรม
ศึกษาธิการลดจำนวนคำผิดที่อนุญาตให้ ๆ น้อยลงมาได้ เพราะการที่เขียนหนังสือหน้า ๑ แล้วผิด
เสียตั้ง ๑๐ ตัวเช่นเคยเขียนแต่ก่อนนั้น ไม่เป็นการแสดงความรู้ในทางเขียนหนังสือเลย ความผิดของ
นักเรียนที่พอจะแก้ไขให้ดีขึ้นอีกได้ ก็คือบัดนี้นักเรียนยังเขียนตัวยุ่งนัก จึงพาให้ลืมนิสระวรรณยุกต์
หรือตกคำเสียบ่อย ๆ บางทีก็ใส่สระแลวรรณยุกต์เคลื่อนที่ เลยกทำให้สำเนียงแลใจความผิดไปทีเดียว
เช่นคำ "ทูน" เขียนเป็น "ทนู" ฉะนี้

อีกประการหนึ่งเวลาบอกเขียนตามคำบอกนักเรียนบางคนไม่แลดูหน้าผู้บอก ก็เขียน
ตบไปจึงได้ยินไม่ถนัด บางคำได้ยินเพี้ยนไปก็ไม่นึกสงสัยว่าความมันกินกันหรือไม่ เขียนลงไปยังนั้น
เลยผิด การที่ไม่คิดถึงความ เขียนคำผิด ๆ ลงไปอย่างนี้ นับว่าเป็นความชั่วมาก ต้องถูกหักแค้น
ยิ่งกว่าสกดคำผิดตามธรรมเนียมเสียอีก

ตัว ร, ล, นักเรียนไม่ควรเขียนผิด เพราะผู้สอบไล่บอกชัด ทุกคำไป นักเรียนวัดที่
สมัครไล่แลนักเรียนโรงเรียนหัวเมืองยังเขียนผิดมาก แลยังอ่านผิดมากด้วย

ลายมือ ยังเลวมาก นักเรียนหัวเมืองเขียนดีกว่านักเรียนในโรงเรียนหลวงกรุงเทพฯ
ทั้งนี้เป็นความผิดของครูแท้ที่ไปเข้าใจเสียว่าลายมือดีไม่ต้องการ หรือลายมือดีดูไม่แก่ ลายมือดี
เป็นของหัดง่าย ถ้าครูให้แบบแผนที่ถูกแล้วบังคับให้เขียนให้เหมือนแบบเสมอไม่ว่าเด็กโง่ เด็กฉลาด
อาจเขียนลายมือได้ดีทั้งนั้น ก็ถ้าหัดลายมือให้ได้ดีแล้ว จะไปปล่อยให้ลายมือยุ่งทำไม? ข้อนี้ครู
ต้องเอาใจใส่ตัดแก้ เสียงให้หายในภายหน้า

นักเรียนชั้น ๑ ชั้น ๒ ประโยค ๑ ยังเขียนขนาดตัวอักษรผิดข้อบังคับของหลักสูตร คือ เขียนโตเล็กเกินไปกว่าครึ่งนิ้วฟุตแลเล็ยนิ้วฟุต บางคนก็ไม่ขีดบรรทัดให้เป็นหลักทั้งบนแลล่างของ ตัวอักษร เขียนลบ ๆ กระดานสกปรกเลยถูกหักแคนนกันมากต่อมาก ที่เขียนตัวเอนก็มีบ้าง แรก ๆ หดอย่างขันต้น ๆ นี้ควรให้เขียนตรงเสมอ ต่อขึ้นสูง ๆ ขึ้นไปจึงเขียนตรงหรือเอน ตามชอบใจ

ในทุก ๆ ชั้นตลอดชั้นสูง นักเรียนเขียนสระแลวรรณยุกต์ไม่ถูกส่วน สระ ๆ ๆ ๆ ยาวเกินส่วนกว้างของพยัญชนะ ไม้พินทุสูงเลยพินทุเลยเป็นไม้เอกไป แลไม้เอกติดพินทุเลยเป็นพินทุไป สระ โ. โ. โ. เขียนสูงแลต่ำเกินกว่า ๒ เท่าของตัวอักษรบ้าง ใส่สระวรรณยุกต์ผิดที่บ้าง เช่น "เรียน" เป็น "เรียน" "ครู" เป็น "คูร" "สั่ง" เป็น "สิง" "ต้อง" เป็น "ตอง" ฯลฯ

ความคิดสำคัญมีอีกข้อหนึ่ง คือ ลอกผิดแบบ นี้เป็นความชั่วที่สุด เพราะแสดงให้เห็น ได้ว่าไม่มีความสังเกต แบบมีครูก็เขียนไม่ได้ถูกเหมือนแบบ ถ้าครูโรงเรียนใดปล่อยให้เด็กเรียนทำ ความผิดนี้จนเคยก็เป็นทีที่ให้เห็นได้ว่า ครูโรงเรียนนั้นไม่เห็นความสำคัญของการหัดความสังเกตแล ไม่เห็นความชั่วของการไม่รู้จักสังเกต

ไวยากรณ์ บทเรียนอย่างนี้เป็นบทเรียนอีกอย่างหนึ่งที่ไม่ค่อยจะเจริญขึ้น จะเป็นด้วย ครูไม่ใคร่เอาใจใส่ หรือครูสอนไม่ถูกอะไรอย่างหนึ่ง เพราะไวยากรณ์เป็นวิชาที่สอนยากต้องการ ความคิดมาก ทำไวยากรณ์โดยไม่คิดไม่ได้เป็นอันขาด แบบเรียนเร็วเล่ม ๓ ก็เป็นตำราสำหรับ สอนไวยากรณ์ดีแล้ว แต่บทหนึ่ง ๆ ยังมีคำอธิบาย แลแบบฝึกหัดน้อยนัก จะสอนไปตามแบบที่เดียวไม่ได้ต้องเอาไสรยคำอธิบายของครูในกระดานดำแลตั้งแบบฝึกหัดเพิ่มขึ้นอีก คำชี้แจงด้วยวิธีสอนแบบ เรียนเร็วเล่ม ๓ มีแจ้งอยู่ในหนังสือ "นิติหลักสูตรประโยค ๑" โดยละเอียดแล้ว

ในชั้นสูง ๆ นักเรียนบางคนยังไม่รู้จักแยกคำแลพยางค์ เมื่อให้แต่ประโยคแสดงข้อใด ๆ ก็มักยกเอาประโยคในตำราก็พูด ถ้าถามข้อใดที่เพี้ยนไปจากตำราที่ต้องการคิดก็ตอบไม่ใคร่ถูก เป็น เครื่องให้ เห็น ได้ว่าครูสอนไวยากรณ์ตาม ตำราหาได้และใ้ให้นักเรียนเข้าใจโดยใช่สมองไม่

เรียงความ ดีขึ้นกว่าก่อนมาก รู้จักเขียนเนื้อความ เป็นข้อ ๆ ตามลำดับกัน อย่าง แบบที่มีอยู่ในหนังสือ "คำถามคำตอบของการสอบไล่ปี ๑๑๘" แต่ใจความยังไม่ใคร่แน่นแฟ้นลึกซึ้ง พอ ทั้งนี้จะเป็นด้วยความรู้สามัญ นอกจากตำราเรียนของนักเรียนยังมีน้อยนัก ต้องเอาไสรยให้

นักเรียนอ่านหนังสือมาก ๆ มีความรู้กว้างขวางออกไป ถ้อยคำจึงจะกว้างขวางออกไปเอง

ย่อความ เป็นบทเรียนอีกอย่างหนึ่งที่นักเรียนทำไม่ใคร่ถูก แต่ในการสอบไล่คราวนี้ มีนักเรียนที่ทำถูกดีหลายโรงเรียน ถึงกระนั้นก็ยังมียังนักเรียนเป็นอันมากที่ยังไม่รู้จักรวบรวมความกับใจ ความแปลกกันอย่างไร เมื่อเวลาจะย่อหาอ่านความเสียให้เข้าใจตลอดแล้วย่อเก็บแต่ใจความไม่ไปเลือกย่อตัดประโยคแลตัดความเอาตามชอบใจ บางทีไปตัดความที่สำคัญออกเสีย บางทีพูดเยิ่นเย้อ เป็นสำนวนเรียงความไปหมด บางทีก็คัดห้วนตามรูปประโยค ไม่คิดถึงว่ามันจะติดต่อกันได้ความหรือไม่ เลยทำให้อ่านไม่เข้าใจทั้งเรื่อง ความผิดข้อที่สุดนี้เป็นอย่างช้ำร้ายมาก เพราะทำให้เห็นได้ว่านักเรียนไม่มีความรู้ แม้ตัวจะอ่านของตัวเองก็คงไม่เข้าใจเหมือนกัน ฉะนั้นทำย่อความก็ย่อ ๆ ตัด ๆ ไปตามบุญตามกรรมเท่านั้น การที่บางโรงเรียนนักเรียนย่อความดี บางโรงเรียนย่อไม่ดีนี้เป็นตัวบ่งชี้ ภายหน้าต่อไปจะต้องเป็นธุระของนายตรวจแขวงที่จะแนะนำครูให้เข้าใจความประสงค์ของการย่อความให้ถ่องแท้ แล้วสั่งสอนนักเรียนให้ถูกต้องตามความประสงค์นั้น

ตามหนังสือคิด ไม่เป็นบทเรียนสำคัญอะไรนัก เป็นแต่เครื่องสื่อสำหรับเหตุผลของนักเรียน ในการเขียนตัวสกด ใช้ราชาศัพท์ และแต่งความให้ถูกต้องไว้อย่างไรเท่านั้น นักเรียนก็ทำได้ดีพอใช้ ยังมีที่คนบางคนไม่เต็มคำเต็มประโยคแต่ที่จำเป็นแท้ไปเต็มมากเกินความต้องการไปก็ด้วย

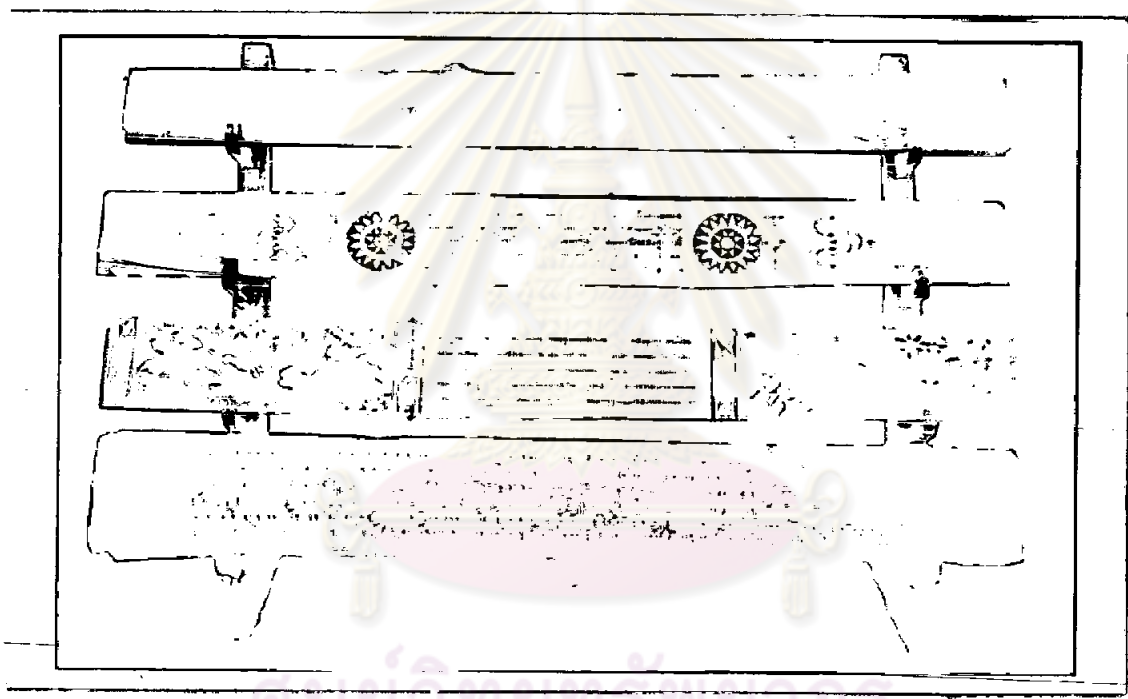
ศูนย์วิทยุทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก จ

ศูนย์วิจัยและพัฒนา
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

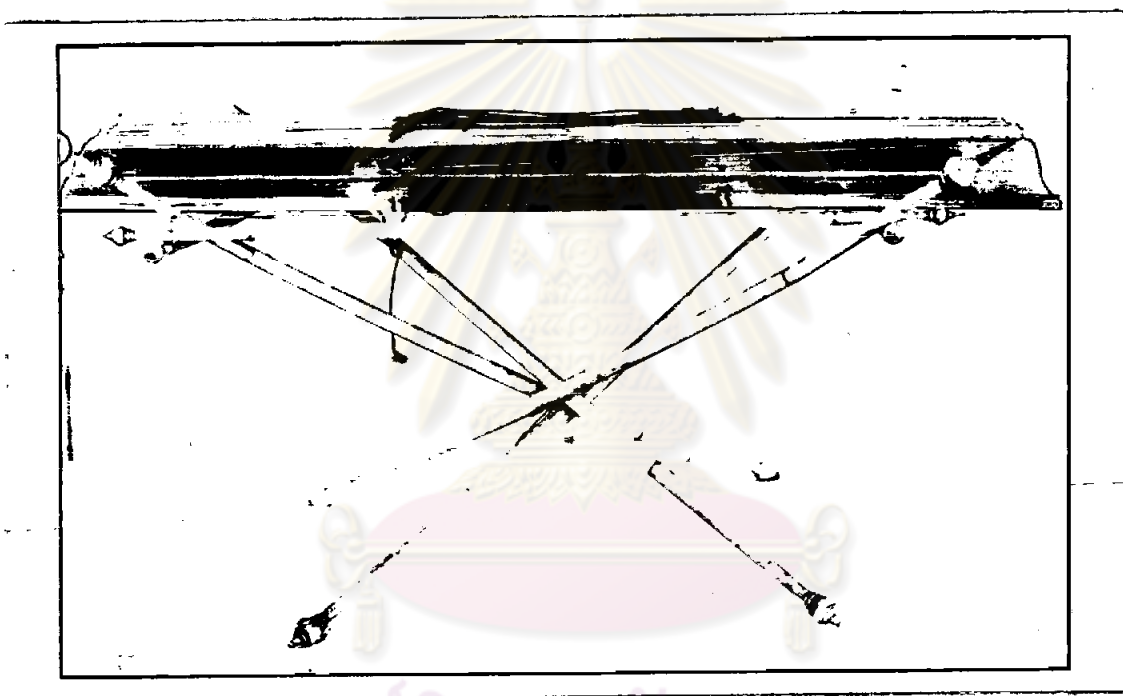
เด็กเรียนมูลศึกษาขณะ สมิยโบราณ
ที่มา: กองจดหมายเหตุแห่งชาติ

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หนังสือโบราณ

ที่มา: กองจดหมายเหตุแห่งชาติ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

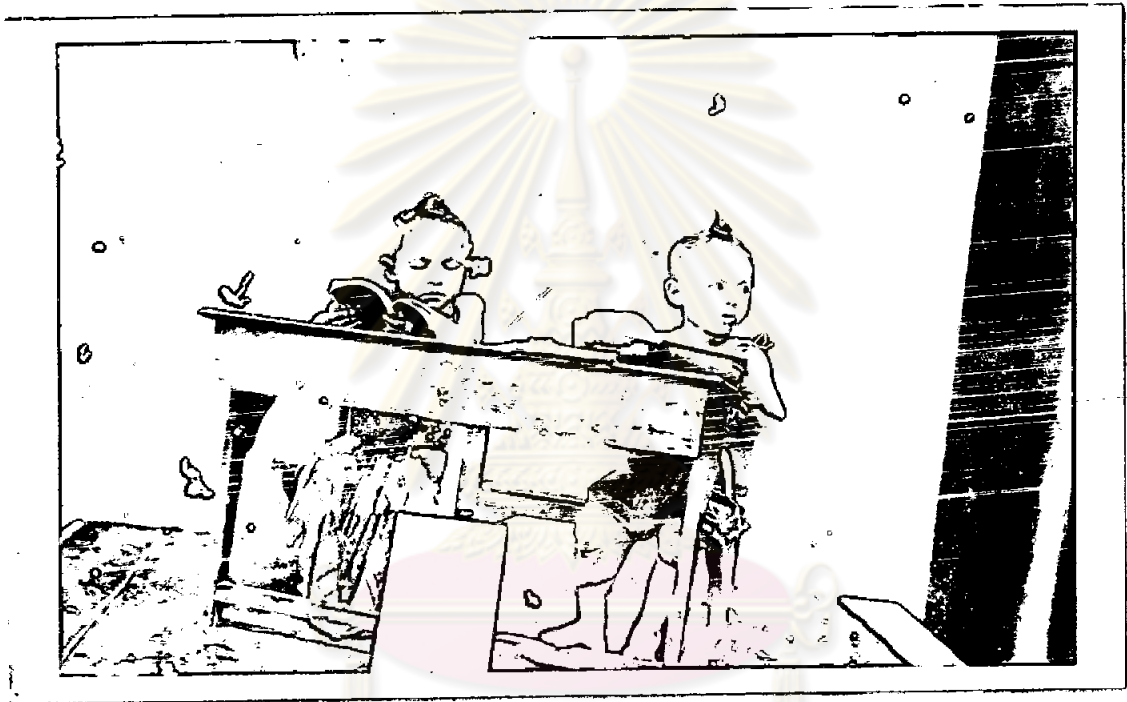
หนังสือโบราณวางบนกะเชียบ

ที่มา: กองจดหมายเหตุแห่งชาติ

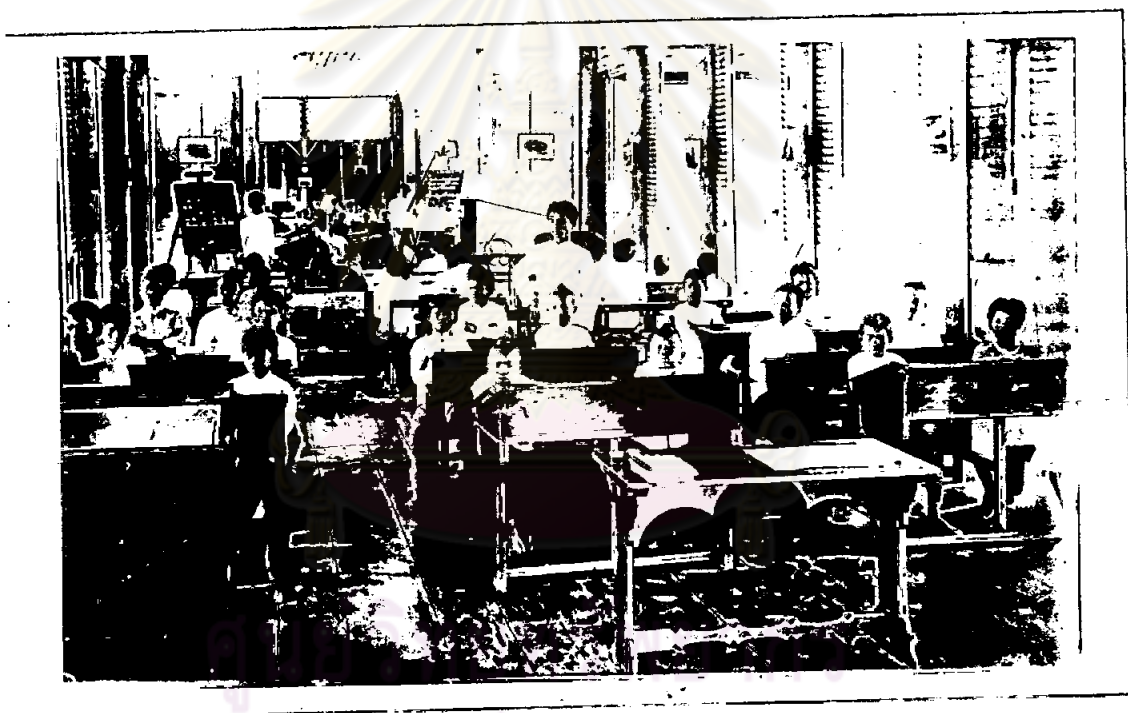
ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

โรงเรียนสมัยแรกๆ เด็กกำส้งเขียน กอ ขอ กอ กา ในกระดานชนวน
ที่มา: เทพชู ทับทอง, คอสมัน"สยามเมื่อวันวาน" หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ

ศูนย์วิทยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

มจ.หญิงลีวสี ศิสกุล และ มจ.หญิงกฤษณา ร ศิสกุล ขณะกำลังเรียนหนังสือในวัย
ที่มา: กองจดหมายเหตุแห่งชาติ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ครูและนักเรียนภายในห้องเรียน

ที่มา: กองจดหมายเหตุแห่งชาติ

ประวัติผู้เขียน

นางสาวอรุณี สติศย์ภาศิกุล เกิดเมื่อวันที่ ๑๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๑ ที่อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช สำเร็จการศึกษาปริญญาครุศาสตรบัณฑิต (ศึกษาศาสตร์ระดับสอง) วิชาเอก ภาษาอังกฤษ สาขาประถมศึกษา จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีการศึกษา ๒๕๒๑

ในระยะเวลา ๒ ปี ที่ศึกษาชั้นปริญญาโทได้ ได้รับทุนผู้ช่วยสอนของ ศาสตราจารย์ ดร. ประชุมสุข อาชาวำรุง ทำหน้าที่ช่วยสอนวิชาหลักสูตรและการสอนระดับประถมศึกษา ซึ่ง ศาสตราจารย์สุมน อมรวิวัฒน์ เป็นผู้สอน

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย